

cultuur & media

The New World Summit van Jonas Staal in Leiden. In dit alternatieve parlement komen mensen aan het woord die normaliter uit het democratische debat worden geweerd, zoals Jose-Maria Sison,

Alleen kunst maken van je ideeën over de werkelijkheid vindt een groeiende groep kunstenaars niet meer genoeg. Ze willen letterlijk de wereld veranderen. Theatergroep Wunderbaum begint een nieuwe maatschappij en Jonas Staal richtte een parlement op met spreekrecht voor terroristen.

Verander de wereld, bedenk hem

Robbert van Heuven

Vanaf komende week heeft Nederland er een nieuwe samenleving bij. Op het dak van de Rotterdamse Hofbogen begint het Rotterdamse acteurscollectief Wunderbaum de komende vier jaar een nieuwe maatschappij onder het motto: "Als je de samenleving wilt veranderen, kun je hem het beste maar zelf inrichten." Dus begint de nieuwe samenleving helemaal bij nul en zullen de tijdelijke bewoners zelf moeten nadenken hoe je de beste bestuursvorm, de beste rechtspraak of het eerlijkste zorgstelsel inricht.

'The New Forest' is daarmee een project dat veel verder gaat dan een theatervoorstelling alleen. Het balanceert op het snijvlak van kunst en politiek activisme. Wunderbaum lijkt daarin niet te enige te zijn. Er is een groeiende groep van kunstenaars die

het niet meer genoeg vinden om over hun ideeën over de werkelijkheid alleen een kunstwerk te maken. Ze willen daadwerkelijk iets doen om politieke alternatieven tot stand te brengen.

Via een eigen samenleving dus, of, zoals beeldend kunstenaar Jonas Staal afgelopen december in de Leidse Waag deed en eerder in Berlijn: via een alternatief democratisch parlement. In zijn 'New World Summit' komen mensen aan het woord die normaal gesproken uit het democratische debat worden geweerd, zoals vertegenwoordigers van terroristische organisaties. In een door architect Paul Kuipers vormgegeven houten parlement gaan publiek en experts als advocaten en terrorismedeskundigen met hen in gesprek.

Maar waar komt die noodzaak van die kunstenaars toch vandaan om zich buiten het theater of de galerie te begeven om letterlijk de wereld te proberen te veranderen?

Wunderbaum maakte eerder naam met politiek geëngageerde voorstellingen waarin fictie en werkelijkheid door elkaar lopen. Zo werkten ze voor de voorstelling 'Welcome in my backyard' samen met vluchtelingen om uit te vinden tot hoever onze tolerantie voor vreemdelingen reikt. De voorstelling 'Natives' speelde in een sloopflat in de Rotterdamse wijk Pendrecht.

Maar voorstellingen maken alleen is in deze tijd niet meer genoeg, vond de groep. "We vonden dat we de problemen die we in de samenleving zagen en de vragen waarmee we zaten geen recht deden met alleen een voorstelling", vertelt actrice Marleen Scholten. Het probleem schuilt, denken de acteurs, vooral in het onvermogen van de huidige samenleving om om te gaan met grote maatschap-

pelijke uitdagingen die op haar afkomen. "De politiek staat nergens meer voor, die lost slechts probleempjes op de korte termijn op. Er ontbreekt een grotere gedachte van waaruit gehandeld wordt. Door het ontbreken van echte oplossingen wordt iedereen ontevreden. Dat de politiek zich zal hervormen is echter een illusie. Dat onvermogen was voor ons aanleiding om naar alternatieven te gaan zoeken. Misschien zouden de oplossingen uit de samenleving zelf moeten komen."

Zo ontstond het idee om via een eigen, nieuwe samenleving alternatieven te tonen voor het huidige systeem. The New Forest begint met een

'De politiek hervormt zich niet, daarom zoeken wij naar alternatieven'

lege samenleving die opnieuw kan worden ingevuld. De komende vier jaar gaat de groep met experts op zoek naar de beste systemen om die samenleving op te zetten. Welke bestuursvorm werkt het beste? Hoe richt je een nieuwe vorm van rechtspraak in of een nieuwe vorm van zorg?

In de voorstelling 'The New Forest - Het Begin', waarin de samenleving wordt opgericht, worden ook de tijdelijke bewoners voorgesteld: een groep van experts en maatschappelijke partners (zoals reclamebureau KesselsKramer, woningbouwverenigingen en ziekenhuizen). Ze zullen elkaar de komende vier jaar ontmoeten

op de plek die de architecten van bureau ZUS voor de nieuwe samenleving zal ontwerpen op de Hofbogen in het centrum van Rotterdam. Elk project is de komende jaren gericht op het invullen van de nieuwe samenleving door themavoorstellingen en debatten over bijvoorbeeld democratie, recht en zorg, waarbij de kennis van de expert-bewoners wordt betrokken. Scholten: "Een advocaat kan bij ons komen uitleggen hoe hij het rechtssysteem zou willen heruitvinden. Dat mag een volledig fictief alternatief zijn voor de werkelijkheid. Ons motto is dan ook 'More real than life'. Dat is zo bevrijdend aan onze alternatieve samenleving: je zit niet vast aan het huidige systeem bij het vinden van een nieuw. Je mag daarbuiten denken. Ik denk echt dat ons dat verder zal brengen." De ontwikkelingen binnen de nieuwe samenleving zullen zijn te volgen via de themavoorstellingen die de groep de komende jaren maakt en via het internet.

Om de nieuwe samenleving leeg te kunnen beginnen, moet het huidige systeem uiteraard worden ontmanteld. In de openingsvoorstelling vraagt de groep zich dan ook af of de huidige democratische bestuursvorm wel het beste systeem is en of we nog wel in staat zijn om die bestuursvorm heen te denken. Scholten: "We spraken met socioloog Willem Schinkel over het feit dat we lijken te hebben geaccepteerd dat de democratie stilstaat. We stemmen eens in de vier jaar en dan is het wel goed. Ons leek het een waardevolle denkoefening om te proberen eens uit het systeem te stappen."

Ook het werk van Jonas Staal komt voort uit te behoefte om iets te doen aan de weeffouten van de democratie. Veel kunst, vindt hij, zou je kun-

nen zien als propaganda voor de superioriteit van het democratische systeem. Het bevraagt, houdt spiegels voor, is genuanceerd en laat zien dat de democratie tolerant is voor alle mogelijke vormen van kritiek of reflectie. "Maar in die vormen van kunst zit geen enkel gevaar voor structurele politieke verandering", zegt hij. "Omdat zulke kunst uitgaat van het feit dat de democratie het beste systeem is. Terwijl juist de beeldingskracht van kunst in staat is om nieuwe politieke ruimtes te verbeelden. Of zelfs om daadwerkelijk situaties te creëren die in ons huidige politieke apparaat niet mogelijk zijn." The New World Summit is een voorbeeld van een dergelijke situatie, vindt hij, omdat het alternatieve parlement mensen in staat stelt aan een democratisch debat deel te nemen, waarvan ze normaal gesproken worden uitgesloten. "Een democratisch supplement", noemt Staal The New World Summit zelf.

Voor de verschillende edities van The New World Summit in Leiden en Berlijn nodigde Staal dan ook organisaties uit die op internationale terreurlijsten staan om met hen te praten. De enige eis die Staal stelt, is dat ze zich in ruil voor dat platform laten ondervragen door het publiek en dat ze de ruimte delen met organisaties waarmee ze misschien op gespannen voet staan. Tegelijkertijd nodigt hij experts uit die een organisatie in zijn historische of juridische context plaatsen, zoals een oud-rechter, een advocaat of een terreurdeskundige, waardoor helder wordt dat de tegenstelling tussen liberale democratie en terrorist helemaal niet zo zwart-wit is. Staal: "Die tegenstelling is een illusie. Organisaties die op terreurlijsten staan, zijn vaak een resultaat van de donkere kanten van de democra-

advertentie

GUSTAVE CAILLEBOTTE
EEN IMPRESSIONIST
& DE FOTOGRAFIE

Primeur!

GEMEENTE MUSEUM DEN HAAG

Wulpse kunst in nieuw Paleis van Justitie

Henny de Lange

Er ligt een wulpse vrouwenfiguur op de vloer van het terras. Ze is opgebouwd uit twintigduizend gekleurde betonnen stoeptegeltjes van 10 bij 10 centimeter. Stuk voor stuk zijn ze met de hand afgezaagd. Kunstenaar Barbara Broekman heeft er persoonlijk op toegezien dat ze in het juiste kleurenpatroon zijn gelegd. Wie zich op het terras bevindt, ziet een abstracte kleurrijke mozaïekvloer. De vrouw, een uitvergroot fragment uit een schilderij van Rubens uit 1638, is alleen van enige afstand te herkennen.

Het is een kunsttoepassing die je niet direct verwacht in een gerechtshofgebouw. Het nieuwe Paleis van Justitie aan het IJ in Amsterdam blijkt tijdens een rondleiding onder leiding van de president van het gerechtshof Amsterdam, Herman van der Meer, meer opvallende kunst van Barbara Broekman te bevatten. Zo ligt in een van de vergaderzalen een tapijt op de vloer met een voorstelling van de mythologische godin Juno die vanuit de wolken haar giften uitstort over Venetië – een fragment uit een schilderij van Veronese uit 1555. Een hele wand in deze zaal is gevuld met een collage van het schilderij 'Samson en Delilah' uit 1609 van Rubens.

En in de centrale hal staan twee metershoge sculpturen van keramiek van kunstenaar Marien Schouten. Maar wat naast de kunst ook de aandacht opeist, is het overweldigende gebruik van glanzend wit Italiaans marmer. Vloeren, wanden en zitbanken in de hal en de zittingzalen zijn ermee bekleed. Al dat marmer in combinatie met de barokke kunsttoepassingen en het glimmende mahoniehout geven het gebouw de allure van een Venetiaans paleis.

Het mag dan crisis zijn, bij justitie lijkt van beknibbelen op bouwbudgetten geen sprake. De president van het gerechtshof kan zich voorstellen dat er vragen komen over de luxe-uitstraling. Voor de bouw van het justitiecomplex, dat bestaat uit twee via een luchtbrug met elkaar verbonden gebouwen van elf etages, was 165 miljoen euro beschikbaar. Dit bedrag werd tien jaar geleden vastgesteld op basis van de gemiddelde bouwsom van andere nieuwe gerechtshofgebou-

wen in Nederland. Van der Meer: "Het budget werd in het hoogseizoen bepaald, maar door de crisis konden we voor laagseizoenprijzen de markt op. Daardoor hebben we meer kunnen inkopen."

Blijft de vraag of het publiek zit te wachten op al dat marmer. Ook dat valt volgens de president van het gerechtshof te verdedigen. "De uitstraling van dit gebouw symboliseert de statuur van het hof, de laatste instantie in onze democratische rechtsstaat waar mensen met hun zaak terecht

is ook relatief bescheiden, maar heeft misschien wel het allermooiste uitzicht.

De belangrijkste 'uitspattingen' op de werkverdiepingen zijn de kunstwerken van Barbara Broekman. Ze vindt het wel jammer dat die alleen te zien zijn voor de medewerkers. "De werkdelen en het buitenteras zijn niet toegankelijk voor het publiek." Aanvankelijk verkeerde Broekman in de veronderstelling dat men haar barokke, haast erotische kunstwerken misplaatst vindt in een gebouw waar mensen hun recht komen halen. "Maar toen ik al dat marmer zag, snapte ik dat mijn werk daar absoluut niet bij zou passen."

Maar jammer blijft het, dat de buitenwereld nu alleen tijdens de open dag, op 9 februari een blik kan werpen op de barokke wand- en vloerbekleding van Broekman. Ze liet zich inspireren door de klassieke oudheid, omdat daar de oorsprong ligt van ons huidige rechtssysteem. "In de rechtspraak gaat het om goed en kwaad. Daarom heb ik fragmenten gekozen uit schilderijen over dit thema, zoals 'De Roof' van Hippodameia en 'Samsom en Delilah' van Rubens."

Ze koos bewust voor barokke schilderkunst, omdat de emoties daarin sterk worden uitvergroot. "De taal van het recht is rationeel. De ratio vormt de basis voor de oplossing van conflicten in de rechtspraak. Maar aan de wieg van deze conflicten staan altijd emoties. En die zie je terug in mijn kunst."

'We hadden een hoogseizoenbudget en kochten in tegen laagseizoenprijzen'

kunnen. Wij zijn de hoeders van de rechtsstaat en dat mogen we ook best uitstralen. Marmer is bovendien erg duurzaam. Dit gebouw staat er over tweehonderd jaar nog."

De chique uitstraling geldt vooral voor de publieke ruimtes en zittingzalen. Het restaurant en de werkruimtes voor de zeventien medewerkers en advocaten op de bovenste verdiepingen ogen een stuk soberder. Volgens Van der Meer is er al gemopperd over de werkkamers die te klein zouden zijn. Zijn eigen kamer

Kunst, kantoren en cellen kijken

Half april verhuist het gerechtshof Amsterdam na 180 jaar van de Prinsengracht naar een nieuw gebouw op een schiereilandje in het IJ, vlakbij het Centraal Station van Amsterdam. Het nieuwe Paleis van Justitie telt zeventien werklekken en negentien zittingzalen. Claus en Kaan Architecten stelden zich ten doel er een blinkend wit paleis van te maken, dat behalve gezag en statuur ook openheid en optimisme uitstraalt. En daarin zijn ze geslaagd. Door de

grote ramen stroomt het licht naar binnen in de gangen en zalen, die glanzen van het marmer en mahoniehout.

Op 9 februari kan het publiek van 10 tot 16 uur het nieuwe Paleis van Justitie bekijken. Op deze open dag zijn ook de werkdelen toegankelijk met bijzondere wandkleden en tapijten van kunstenaar Barbara Broekman, evenals het ondergrondse cellencomplex waar gedeetineerden verblijven op de dag dat hun hoger beroep dient.

leider van de maoïstische Filippijnse New Peoples Army.

FOTO'S ERNIE BUTS

zelf

tie: kolonialisme, onderdrukking, bezettingen."

Zo kwam tijdens de editie van The New World Summit in De Waag in Leiden Jose-Maria Sison aan het woord, die als leider van het maoïstische Filippijnse New Peoples Army op de internationale terreurlijst terecht kwam, omdat zijn organisatie in opstand komt tegen de Filippijnse regering. Het proces waarmee iemand op zo'n lijst terecht komt, is echter verre van democratisch, legde een strafrecht deskundige uit, en kan door regeringen makkelijk gebruikt worden om lastige oppositie monddood te maken, zoals in het geval

'De tegenstelling tussen democratie en terrorist is niet zo zwart-wit'

van Sison. Met terroristen hoeft immers niet te worden gepraat over hun ideeën over een nieuwe of anders ingerichte samenleving.

Met zijn parlement wil Staal daarom onderzoeken hoe stevig het fundament van onze democratie eigenlijk is. Volgens hem moet principiële democratie consequent zijn in het toelaten van andere geluiden, ook als we die misschien niet willen horen. Staal: "Een principiële democratie betekent ook dat je erkent dat er fundamenteel conflicterende ideeën over de maatschappij zijn, en dat die conflicten soms onoplosbaar zijn. Dat is een intimiderend idee, omdat ons telkens weer wordt verkocht dat alles buiten onze kapitalistische de-

mocratie slechts anarchie, wanorde en gevaar is. Net als Wunderbaum denk ik dat democratie over meer gaat dan een keer in de vier jaar stemmen. Democratie gaat ook over het stellen van de vraag wat absolute gelijkheid inhoudt. Hoe kunnen we leven in een wereld waarin die gelijkheid niet het streven zou zijn? Dat is voor mij geen leefbare gedachte."

Het zoeken naar alternatieven voor democratie zoals Staal en de acteurs van Wunderbaum doen, doet denken aan verschillende activistische groepen als Occupy die ook op zoek zijn naar nieuwe samenlevingsvormen. Staal: "Inderdaad zoeken Occupy en ik allebei naar een democratie die op een structureel niveau opereert en niet slechts incidenteel. Wat betekent een consequente en principiële democratie eigenlijk? Dat is een complex onderwerp. Als kunstenaars kunnen we dat onderwerp voorstelbaar maken door het zo concreet mogelijk te maken."

Scholten: "Als kunstenaars kunnen we de werkelijkheid op de spits drijven. We kunnen op zoek gaan naar extremen die elkaar normaal uitsluiten, zoals Jonas ook doet met zijn New World Summit. Dat is een belangrijk verschil met Occupy. Die zijn vooral tegen het kapitalistisch systeem. Wij hopen dat we zowel Occupy onze samenleving kunnen binnenhalen, als de directeur van Shell. Ik zou ze graag met elkaar in gesprek zien gaan. Juist door hen samen een nieuwe werkelijkheid te laten creëren, kun je het systeem openbreken."

The New Forest – Het begin van Wunderbaum is te zien vanaf 7 februari, www.wunderbaum.nl. New World Summit is te volgen via www.newworldsummit.eu en www.jonasstaal.nl.

Werk van Barbara Broekman: een op Rubens geïnspireerde collage en een vloerkleed, vrij naar Veronese.